

KAUPANKÄYNTIÄ

Minun isäni kävi kauppaa. Isällä ei ollut minkäänlaista koulutusta, mutta hän tajusi miten yksinkertaista maailmassa on hankkia tavaraa ja vaihtaa se rahaan. Isä myi kaikkea mitä kuvitella saattaa: pesuaineita ja pölynimureita, aikakauslehtiä ja vakuutuksia, lomaosakkeita Espanjasta, käytettyjä autoja ja puolittettujen asuntoja. Kerran isä osti sairaalasta käytettyjä paareja ja myi niiden aisat Neuvostoliittoon aidanseipäiksi. Äidin raivo lauhtui nauruksi, joka täytti koko talon.

Olin ylpeä isästä. Me asuimme valkoisessa kaksikerroksisessa rivitalossa moottoritien päässä kaupungista, melkein meren rannassa. Sen alueen miehet heräsivät seitsemältä, ajoivat partansa, pukivat ylleen vaimon illalla silittämän paidan, valitsivat hillityn kravatin ja sovittivat veltot ruumiinsa huonosti istuviin pukuihin. Sen jälkeen he hoputtivat lapsensa autoon ja pudottivat heidät takaovesta koulun portille matkalla tylsiin toimistoihinsa.

Minun isäni oli erilainen. Isällä oli tumma täsmällinen parta, eloiset silmät ja kiharat, korvien yli kurottavat hiukset. Joskus iltapäivisin, pitkinä koulupäivän jälkeisinä tunteina jolloin sohimme katulätkää, isä pysäköi autonsa tienvarteen ja hyppäsi aidan yli kentälle. Hän pyöritteli autonavaimia etusormensa ympäri, kysyi pelitilannetta ja sanoi pelaavansa viisi minuuttia tappiolla olevassa joukkueessa. Isä oli aina maalivahti, valtava kuin kivitalo. Isä

tunsi kaikki kaverini nimeltä ja kannusti meistä jokaista, kaikkein äänekkäimmin niitä, jotka yrittivät vimmaisesti ujuttaa kiekkoa hänen ohitseen kahdella lumipaakulla merkittyyn maaliin.

Kotona puhuin isän kanssa jääkiekosta. Se oli meidän yhteinen asiaamme, äidille yhdentekevä ja pikkuveljelle käsittämätön. Meidän joukkueemme oli kaupungin joukkueista parempi – ainoa jota itseään kunnioittava ihminen saattoi edes kuvitella kannattavansa. Sain isältä joukkueen pelipaidan ja viirin. Ripustin sinipunaisen kankaanpalan omaan huoneeseeni, viistoon matalaan kattoon sängyn yläpuolelle niin että viirin terävä pää hipoi nenääni kun nukahdin.

Kävin isän kanssa jääkiekko-ottelussa vain kerran. Se ilta on painunut mieleeni muistona, josta en pääse irti.

Talvi oli ollut joukkueellemme hyvä. Melametsä ja Ariina olivat elämänsä iskussa, Lehtonen tasaisen varma ja Saarinen aina kiekon edessä, suu muutamaa hammasta vajaan. Kun nämä Urheiluruudussa elävät miehet olivat pelanneet meidän joukkueemme välieriin, isä sanoi meidän lähtevän halliin. Hain viirin huoneestani ja juoksin sitä pääni päällä heiluttaen ympäri taloa, kunnes äiti asettui ovensuuhun ja tukki reitin olohuoneesta keittiöön.

Isä ei ollut täsmällinen mies. Sinä loputtoman pitkänä torstaina seisoin eteisessä päällysvaatteissani, liian suuri pelipaita toppatakin päällä, valmiina juoksemaan pakettiautoon heti kun se ajaisi pihaan. Äiti katsoi minua keittiöstä kummallisesti. Minä porasin katsettani oven läpi ja mietin, kumpi ärsytti minua enemmän, isä joka ei tullut vai äiti joka muistutti minua siitä. Kun kuulin isän nojaavan torveen, säntäsin ulos taakseni katsomatta.

Lensimme moottoritietä pois esikaupungista, yli siltojen kohti keskustan valomuuria ja lopulta tunneliin, josta noustiin toiseen maailmaan. Olin ollut kaupungissa ennenkin, mutta harvoin iltaisin. Koskaan aiemmin se ei ollut ollut sellainen kuin silloin: pimeä, hengästynyt ja vaarallinen, isojen miesten maailma, josta naiset ja lapset oli pyyhkäisty pois.

”Isä. Kuinka monta ihmistä jäähalliin mahtuu”, kysyin liikennevaloissa.

”Kahdeksantuhatta”, isä sanoi nostamatta katsettaan tiestä. ”Ja jokainen paikka on myyty.”

Muistan autot teiden varsilla, liikkeiden mainosvalot ja ahtaan ruudun, johon isä peruutti auton oikealla kädellä, olkansa ylitse katsoen. Muistan jänisräikät, torvet ja hulmuavat liput, valtavat valaan kokoiset miehet meidän seuramme väreissä ja vastustajan hengenvaaralliset kannattajat jossain kadun toisella puolella, niin lähellä että kuulin heidän humalaiset sotahuutonsa. Muistan kuinka isä tarttui minua kädestä eikä päästänyt irti, veti perässään läpi lihavuoren niin kuin uistinta vedessä, vaikka yritin häpeissäni estellä. Piponi putosi ja tein uhkarohkean liikkeen: sukelsin miesten jalkojen väliin ja ehdin poimia sen suojaan raskaiden kenkien iskuilta. Äkkiä olimme loukussa teräsaitojen välissä, ahtaassa suppilossa, josta ihmisvirta valui kohti ovea ja lihavien järjestysmiesten välistä sisään.

En ollut osannut kuvitella hallia niin suureksi. Tiesin toki, että jäähallissa on jää, mainosten peittämät laidat, oransseja penkkejä ja tulostaulu katossa – kaiken sen olin nähnyt televisiosta satoja kertoja. Kukaan ei vain ollut kertonut mitään käytävästä; valtatiestä, jonka varrella myytiin makaraa ja kahvia ja metrilaakritsaa ja jonka sisään vyöryvä

KAUPANKÄYNTIÄ

Minun isäni kävi kauppaa. Isällä ei ollut minkäänlaista koulutusta, mutta hän tajusi miten yksinkertaista maailmassa on hankkia tavaraa ja vaihtaa se rahaan. Isä myi kaikkea mitä kuvitella saattaa: pesuaineita ja pölynimureita, aikakauslehtiä ja vakuutuksia, lomaosakkeita Espanjasta, käytettyjä autoja ja puolituttujen asuntoja. Kerran isä osti sairaalasta käytettyjä paareja ja myi niiden aisat Neuvostoliittoon aidanseipäiksi. Äidin raivo lauhtui nauruksi, joka täytti koko talon.

Olin ylpeä isästä. Me asuimme valkoisessa kaksikerroksisessa rivitalossa moottoritien päässä kaupungista, melkein meren rannassa. Sen alueen miehet heräsivät seitsemältä, ajoivat partansa, pukivat ylleen vaimon illalla silittämän paidan, valitsivat hillityn kravatin ja sovittivat veltot ruumiinsa huonosti istuviin pukuihin. Sen jälkeen he hoputtivat lapsensa autoon ja pudottivat heidät takaovesta koulun portille matkalla tylsiin toimistoihinsa.

Minun isäni oli erilainen. Isällä oli tumma täsmällinen parta, eloiset silmät ja kiharat, korvien yli kurottavat hiukset. Joskus iltapäivisin, pitkinä koulupäivän jälkeisinä tunteina jolloin sohimme katulätkää, isä pysäköi autonsa tienvarteen ja hyppäsi aidan yli kentälle. Hän pyöritteli autonavaimia etusormensa ympäri, kysyi pelitilannetta ja sanoi pelaavansa viisi minuuttia tappiolla olevassa joukkueessa. Isä oli aina maalivahti, valtava kuin kivitalo. Isä

tunsi kaikki kaverini nimeltä ja kannusti meistä jokaista, kaikkein äänekkäimmin niitä, jotka yrittivät vimmaisesti ujuttaa kiekkoa hänen ohitseen kahdella lumipaakulla merkittyyn maaliin.

Kotona puhuin isän kanssa jääkiekosta. Se oli meidän yhteinen asiaamme, äidille yhdentekevä ja pikkuveljelle käsittämätön. Meidän joukkueemme oli kaupungin joukkueista parempi – ainoa jota itseään kunnioittava ihminen saattoi edes kuvitella kannattavansa. Sain isältä joukkueen pelipaidan ja viirin. Ripustin sinipunaisen kankaanpalan omaan huoneeseeni, viistoon matalaan kattoon sängyn yläpuolelle niin että viirin terävä pää hipoi nenääni kun nukahdin.

Kävin isän kanssa jääkiekko-ottelussa vain kerran. Se ilta on painunut mieleeni muistona, josta en pääse irti.

Talvi oli ollut joukkueellemme hyvä. Melametsä ja Ariina olivat elämänsä iskussa, Lehtonen tasaisen varma ja Saarinen aina kiekon edessä, suu muutamaa hammasta vajaan. Kun nämä Urheiluruudussa elävät miehet olivat pelanneet meidän joukkueemme välieriin, isä sanoi meidän lähtevän halliin. Hain viirin huoneestani ja juoksin sitä pääni päällä heiluttaen ympäri taloa, kunnes äiti asettui ovensuuhun ja tukki reitin olohuoneesta keittiöön.

Isä ei ollut täsmällinen mies. Sinä loputtoman pitkänä torstaina seisoin eteisessä päällysvaatteissani, liian suuri pelipaita toppatakin päällä, valmiina juoksemaan pakettiautoon heti kun se ajaisi pihaan. Äiti katsoi minua keittiöstä kummallisesti. Minä porasin katsettani oven läpi ja mietin, kumpi ärsytti minua enemmän, isä joka ei tullut vai äiti joka muistutti minua siitä. Kun kuulin isän nojaavan torveen, säntäsin ulos taakseni katsomatta.

Lensimme moottoritietä pois esikaupungista, yli siltojen kohti keskustan valomuuria ja lopulta tunneliin, josta noustiin toiseen maailmaan. Olin ollut kaupungissa ennenkin, mutta harvoin iltaisin. Koskaan aiemmin se ei ollut ollut sellainen kuin silloin: pimeä, hengästynyt ja vaarallinen, isojen miesten maailma, josta naiset ja lapset oli pyyhkäisty pois.

”Isä. Kuinka monta ihmistä jäähalliin mahtuu”, kysyin liikennevaloissa.

”Kahdeksantuhatta”, isä sanoi nostamatta katsettaan tiestä. ”Ja jokainen paikka on myyty.”

Muistan autot teiden varsilla, liikkeiden mainosvalot ja ahtaan ruudun, johon isä peruutti auton oikealla kädellä, olkansa ylitse katsoen. Muistan jänisräikät, torvet ja hulmuavat liput, valtavat valaan kokoiset miehet meidän seuramme väreissä ja vastustajan hengenvaaralliset kannattajat jossain kadun toisella puolella, niin lähellä että kuulin heidän humalaiset sotahuutonsa. Muistan kuinka isä tarttui minua kädestä eikä päästänyt irti, veti perässään läpi lihavuoren niin kuin uistinta vedessä, vaikka yritin häpeissäni estellä. Piponi putosi ja tein uhkarohkean liikkeen: sukelsin miesten jalkojen väliin ja ehdin poimia sen suojaan raskaiden kenkien iskuilta. Äkkiä olimme loukussa teräsaitojen välissä, ahtaassa suppilossa, josta ihmisvirta valui kohti ovea ja lihaviin järjestysmiesten välistä sisään.

En ollut osannut kuvitella hallia niin suureksi. Tiesin toki, että jäähallissa on jää, mainosten peittämät laidat, oransseja penkkejä ja tulostaulu katossa – kaiken sen olin nähnyt televisiosta satoja kertoja. Kukaan ei vain ollut kertonut mitään käytävästä; valtatiestä, jonka varrella myytiin makaraa ja kahvia ja metrilaakritsaa ja jonka sisään vyöryvä

miesjoukko täytti tuoksuilla ja äänillä, kasvavan kiihkonsa merkeillä.

”Rauhoitu”, isä sanoi. ”Hengitä välillä, sinulla on aikaa katsoa tätä kaikkea.”

Samassa isä kiskaisi minut sivuun, syrjään väylältä suuren betonipalkin suojaan. Isä käänsi selkensä väkijoukolle ja sulki minut vahvoilla käsillään kiinni vartaloonsa. Sainoin jotain, mutta ääneni katosi muitten äänten joukkoon.

Olimme niin ehkä minuutin, kenties vähän kauemmin. Sitten isä hellitti otteensa, käänsi minut itseensä päin ja katsoi minua tiukasti silmiin.

”Ei mitään hätää, poika. Ei mitään hätää.”

En uskaltanut kysyä enempää. Annoin isän johdattaa meidät paikoillemme, kauas hallin toiseen pätyyn, korkealle kentän yläpuolelle. Nähdessäni katsomon suppilon tunsin vatsanpohjassani vihlaisun, samantapaisen kuin silloin, kun auto mökkitiellä syöksyi mäen nyyppylältä jyrkään alamäkeen.

Emme olleet paikalla hetkeäkään liian aikaisin. Väkijoukon huuto yltyi, pelaajat luistelivat jälle. Samassa sekunnissa kadotin itseni meteliin – hakkasin jalkojani betonia vasten, heilutin viiriäni ja huusin meidän joukkueemme nimeä. Muistan kuinka kummalliselta tuntui, ettei kukaan pysäyttänyt minua. Paikalla ei ollut yhtäkään äitiä, joka olisi tarttunut tukasta ja käskenyt rauhoittumaan.

Kaikki miehet ympärillä – myös oma isäni – käyttäytyivät samalla tavalla kuin minä. He olivat lapsia, joilla oli aikuisen vartalo. Vielä paljon myöhemmin kun kiersin suuria luentosaleja puhumassa muutosvoimista ja elämänhallinnasta, kuvittelin ennen esitystä sen tilanteen: lauman toisilleen vieraita ihmisiä kaiken sulattavassa yhteisym-

määräyksessä, joukkovoimastaan juopuneina. Kun ensimmäinen retorinen koukkuni upposi yleisöön, ajattelin aina sen ottelun ensimmäistä maalia: Lehtosen tarkkaa siniviivalaukausta, joka ohitti vastustajan maalivahdin meidän päädyssämme, minun innosta epätarkkojen silmieni edessä.

Ensimmäisen erän hurmion jälkeen väliaika oli epätohdellisen hiljainen. Hikiset punakat miehet istuivat hetkeksi alas, laskivat lippunsa ja tuijottivat silmät tyhjinä jälle. Olisin halunnut olla siinä, osana joukkoa, mutta isä antoi minulle rahaa ja käski käydä ostamassa makkaran. ”Peli-mies ei lähde pelistä nälkäisenä”, isä sanoi ja minä menin, ihmeissäni siitä että isä lähetti minut väkijoukkoon yksin mutta liian innoissani pelistä ajatellakseni asiaa kovin kauan. Astuessani aukosta ihmisvirtaan kävelin päin tupakalta tuoksuvaan nahkatakkimiestä, joka tarttui minua kainaloista ja nosti minut sivuun reitiltään kuin tielleen sattuneen roskan.

Oli vain luonnollista että eksyin. Valitsin lähimmän makkarakojun, mutta jono oli toivottoman pitkä. Päätin kai yrittää seuraavaa, ja kohta olin keskellä virtaa, samaa uhkaavaa ihmismassaa, jonka olin kohdannut jo hallin ulkopuolella ja joka nyt ilman isän painoa veti minut armoita mukaansa. Yritin taistella vastaan, takaisin tulosuuntaan tai turvaan käytävän laidalle, mutta mikään ei auttanut – toppatakkimiehet veivät minut mukanaan.

Pysähdyin nyhkyttäen mittaamattoman matkan päässä isästä, suuren C-kirjaimen alla. Kuulin kuinka toinen erä alkoi ilman minua: pelaajat luistelivat takaisin jälle, tuomari pudotti kiekon ja katsomo syttyi hurjaan huutoon.

Jos halusin olla mukana, minun oli voitettava pelkoni. Tajusin että voisin pyytää järjestysmiestä saattamaan minut paikalleni, mutta silloin minun olisi pitänyt tunnustaa avuttomuuteni: kävellä pitkin autiota käytävää hänen perässään samaan aikaan kun miehet katsomossa huusivat joukkuettamme voittoon. Tein nopean päätöksen, jonka merkityksen ymmärsin vasta aikuisena, eräessä seminaarissa arvioidessani omaa luonnettani esimerkkinä läsnäolijoille.

Luikahdin järjestysmiehen käden alta sisään, näin melkein vieressäni vapaan istuimen ja nyökkäsin naapurilleni. Muistan hänet hyvin: hän oli pieni pipopäinen mies, jolla oli viiksekkäät, sarjakuvamaiset kasvot. Hänen jalassaan oli jotain vikaa, se oli suorana hänen edessään. Istuin koko toisen erän tämän vieraan miehen vieressä, seurasin ottelua ja päihdyin omasta rohkeudestani. Huusin joukon mukana, kun meidän joukkueemme eteni kohti voittoa: kolme maalia kahdessakymmenessä minuutissa ja vastustaja vieläkin nollilla.

Jokainen osuma nosti minut korkeammalle, kauemmas kurjasta ruumiistani. Näin jo itseni kavereiden ympäröimänä, kuvittelin heidän epäuskoiset ilmeensä kun jossain sopivassa tilanteessa kesken katulätkän kertoisin ottelusta. Tiesin että isä etsi minua, kierteli huolissaan ympäri hallia, mutta en välittänyt isästä – minulle merkitsi vain ottelu, vain oma nautintoni. Ensimmäisen kerran elämässäni olin tietoisesti itsekäs, eikä se tuntunut lainkaan pahalta.

Kun toinen erä oli ohi, tartuin järjestysmiestä hihasta ja sanoin eksyneeni. Muistin katsomon kirjaimen ja numeron, isä oli takonut ne mieleeni jo autossa. Järjestysmiehes tekni niin kuin olin arvellutkin, otti kädestäni kiinni ja saat-

toi minut ruuhkan läpi oikean katsomon suuaukolle. Näin heti, ettei isä ollut paikallaan: istuimella oli vain rullaksi taiteltu peliohjelman ja palloksi rutistettu pastilliaski.

Tunsin huonon omantunnon etiäisen, kun istuin kuppi-tuolilleni odottamaan. Peli alkoi, mutta se ei tuntunut enää samalta – ottelu oli jo ratkennut eivätkä miehet jaksaneet enää huutaa. Kireät ilmeet olivat sulaneet kasvoilta, ja niiden mukana oli kadonnut kaiken sovittava yhteisyys. Toivoin että isä tulisi pian.

Sain odottaa pitkään. Pelaajat poistuivat kentältä ja ihmiset jättivät katsomon, mutta minulla ei ollut mihin mennä. Saatoin vain istua paikallani, katsella jääkonetta ja odottaa. Halli näytti toiselta, autiolta ja epätodelliselta. Kun pelin nostama adrenaliini haihtui, aloin aistia oman pelkoni. Jääkoneen poistuessa jäältä minunkin olisi mentävä, muuten jäisin yksin halliin koko yöksi.

Niin uskomattomalta kuin se kuulostaakin, en heti tunnistanut isää. Pienen hetken katsoin lysesyhartesta, kiusatun näköistä miestä ja luulin järjestysmiehen tulleen ajamaan minut pois.

Kun mies kohotti kasvonsa, näin isän erilaisena kuin koskaan ennen. Ehkä äiti on kuollut, ajattelin, varmasti kotona on tapahtunut jotain, tämä ei voi johtua vain siitä että minä hetkeksi katosin. Minä vain eksyin, minä halusin huutaa isälle – halusin juosta isää vastaan ja kietoa käteni hänen turvallisen vartalonsa ympärille, niin korkealle kuin yletin. Jokin jähmetti minut paikalleni ja odotin isää hiljaa istuen, tuijottaen jääkonetta, joka nyt oli kiertänyt koko kentän ja kaarsi avoimesta laidasta sisään hallin tuntemattomiin uumeniin.

Kun isä istui viereeni, minun oli pakko katsoa häneen.

Vasta nyt huomasin umpeen muurautuneen mustan silmän, kasvojen kipeännäköiset ruhjeet ja verinoron paidalla. En tiennyt mitä sanoa. Lopulta sanoin jotain kummallista: omituisen, aikuisen lauseen, joka tuntui kuuluvan enemmän isälle kuin minulle.

”Älä sure isä, minä olen tässä.”

Oli kuin isä olisi murentunut edessäni, antanut maailmalle periksi ja jättänyt sen minun huolekseni. Isä rutisti minut käsiensä väliin, painoi leukansa päälakeani vasten ja hengitti raskaasti, piti minua otteessaan. Koska isä ei sanonut mitään, minun oli pakko.

”Kaikki kääntyy vielä hyväksi”, kuiskasin.

”Niin”, isä sanoi, ”kaikki on mahdollista.”

Minä olin lapsi, minä sain itkeä. Sitä että isäkin itki, sitä en mitenkään voinut ymmärtää.

Me poistuimme kaupungista bussilla. Isä ei koskaan kertonut minulle mitä autolle oli tapahtunut eikä jäänyt selittelemään sitä äidillekään. Jo viikon päästä isä oli poissa, lopullisesti.

Me muutimme rivitalosta kerrostaloon, isoäidiltä jääneeseen asuntoon keskelle kaupunkia. Vain yhden kerran, aika pian isän lähdön jälkeen kun olin yksin kotona, ovellamme seisoi kaksi isääkin isompaa, ulkomaalaisen näköistä miestä. En kertonut miehistä äidille vaan soitin suoraan isälle, isän minulle antamaan numeroon, jossa oli toisen kaupungin suunta ja josta ensin vastasi vieras nainen.

Kävin jääkiekko-otteluissa ensin yksin, sitten veljen kanssa. Joukkueella oli vierasotteluita isän uudessa kaupungissa, ja muutaman kerran olin yötä isän nuhruisessa kaksiossa rautatieaseman lähellä. Isä oli minulle enimmäkseen ystävällinen mutta etäinen, kaiketi häpeissään siitä

mitä oli tapahtunut ja mitä minä olin nähnyt. En halunnut muistaa häntä sellaisena. En halunnut, en kerta kaikkiaan tarvinnut sellaista isää, ja niin minä kasvoin aikuiseksi, ansaitsin leipäni puhumalla ja pysyttelin erossa kaupankäynnistä, hankaluuksista joita siitä isälleni seurasi.